

Вісник МЕТОДИСТА

Інформаційно - методичний вісник, №21 (22), лютий, 2015р.

Від чого залежить якість освіти в початковій школі?

*Вихователь, який не затискує, а визволяє,
не пригнічує, а підносить,
не мле, а формує, не диктує, а вчить,
не вимагає, а запитує, переживає разом із
дитиною багато натхненних хвилин.*

Януш КОРЧАК.

Учити, виховувати, розвивати дитину цікаво й радісно. І важко, й відповідально водночас. На

очах учителя початкових класів відбувається надзвичайне диво: із невмілого, невпевненого в собі малюка виростає особистість, яка мислить, багато знає, уміє, оцінює себе та інших.

Тому початкова школа має бути успішною!

Від чого ж залежить якість освіти у початковій школі? Вона залежить від багатьох чинників:

Забезпечення реальної доступності і обов'язковості масової початкової освіти для всіх дітей молодшого шкільного віку, незалежно від місця проживання, етнічного походження і матеріального становища батьків.

Використання досягнень дошкільного періоду дитинства.

Створення і «окультурення» освітнього середовища на засадах загальнолюдських і національних цінностей.

Якість змісту: від того, якими є мета і теорія відбору змісту, його структурування за освітніми галузями, предметами, наскільки точно він співвідноситься з потребами і можливостями дітей конкретного класу, значною мірою залежить ефективність початкової освіти.

Реалізація ідей особистісно зорієнтованої освіти.

Сформованість у молодших школярів ключових компетентностей.

Технологічність методики початкового навчання.

Моніторинг як інструмент управління якістю початкової освіти.

Я хочу зупинитись у статті лише на трьох чинниках підвищення якості освіти молодших школярів.

Всестороннє вивчення і розуміння внутрішнього світу учнів залишається аксіомою якісного навчання і виховання. «Без знання дитини, без

глибокого розуміння всієї складності явищ, які відбуваються в її душі, виховання стає сліпим і тому беззмістовним» (В.Сухомлинський).

Ми знаємо, що реалізація особистісного підходу у навчально-виховному процесі здійснюється багатопланово: у врахуванні індивідуальних особливостей дітей, у тому числі стану здоров'я; психологічного, пізнавального і мовленнєвого розвитку; статевих відмінностей; взаємин з дорослими та іншими дітьми; шляхом гуманізації навчальної взаємодії, суб'єктності стосунків «вчитель-учні». Це передбачає діалогічність і співробітництво у навчально-виховному процесі на засадах взаємної поваги, взаємної залежності та відповідальності, що спонукає дітей до активності, вільного вибору завдань, обміну думками, враженнями, визнає їх право на помилку і самооцінку.

Але особистісна орієнтація навчання зобов'язує вчителя брати до уваги і те, що діти мають різні стилі мислення. Учні з рефлексивним стилем потрібен час, щоб розпочати роботу, обдумати, для них важливим є комфорт у часі. Діти яскравого сенсорного типу жваві, активні, але незібрані, їм важко зосередитись. Дітям-візуалам обов'язково треба як слід роздивитися, прочитати, їм важко зосередитись на теоретичному матеріалі; для аудіалів більш важливим є слухове сприймання; для дітей з тактильним стилем – рухова діяльність.

Гуманізація виявляється і у ставленні вчителя до дисципліни на уроці, заохочення до навчання, оцінювання результатів праці учнів. Якщо його позицію учні розуміють, то дії вчителя сприймаються як справедливі, це стимулює їх бути кращими. Тому про що б не говорив учитель з дітьми, він має знаходити точні, справедливі, переконливі слова, адже нерозбірливість висловлювань, агресивний тон – знецінює найкращі наміри. Емоційне благополуччя учнів у класі створює в них відчуття особистої захищеності, за цих умов їхні позитивні якості змінюються, а негативні блокуються. Освоєння ідей особистісно зорієнтованого навчання вимагає оновлення психологічних знань учителя, оволодіння діагностичними умінями, передбачає застосування природовідповідних методик. Крім методичних результатів, це спрямовує зусилля педагогів на формування в учнів важливих особистісних якостей щодо їх вихованості і розвитку.

Якість початкової освіти визначається не лише засвоєнням учнями предметних компетентностей, а й ключових, які мають бути найважливішими. Компетентнісний підхід

Читайте у випуску:

Від чого залежить
якість освіти в
початковій школі?

- 1 - 2 стор.

Методичні
рекомендації
Форми організації
навчальної
діяльності учнів

- 2 - 3 стор.

Самоосвіта
вчителя
Активні форми і
методи

- 3 - 5 стор.

Формування
екологічних
компетентностей

- 5 - 6 стор.

3 досвіду роботи

- 7 - 9 стор.

Формування
мовленнєвих
компетентностей

- 9 - 11 стор.

3 досвіду роботи

- 12 стор.

базується на чотирьох принципах: навчитися жити разом, навчитися отримувати знання, навчитися працювати, навчитися жити.

Це є особливо значущим для початкової ланки, де треба досягти обов'язкового засвоєння учнями широкого кола загальнонавчальних і загальнокультурних умінь. Враховуючи потреби адаптації учнів до швидкозмінюваного соціуму, підготовки до подальшого навчання, вчені визначають такі ключові компетентності: уміння вчитися, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, громадянська, підприємницька (основи економічної культури), соціальна, інформаційно-комунікативна. Кожна ключова компетентність дає учням «ключ» для розв'язання широкого кола навчальних і життєвих завдань, тому вони формуються на міждисциплінарній основі.

Оскільки, компетентнісний підхід передбачає особистісно-діяльнісний навчання, то у формуванні ключових компетентностей учителям необхідно забезпечити:

- чітке усвідомлення дитиною мети роботи;
- мотивацію на одержання виховного результату;
- оволодіння загальнонавчальними вміннями і навичками;
- рефлексію своїх досягнень;
- можливість використання одержаних знань і умінь для розв'язання різних типів навчальних і життєвих задач (серед яких є обов'язково творчі);
- набування індивідуального досвіду завершеної справи;
- успішної співпраці у різних групах, для виконання комплексних завдань (участь у проєктах, творчих роботах, виставках, громадських дорученнях тощо), які вимагають застосування різних компетентностей, фізичної і вольової готовності до продуктивної праці;
- навчання дітей приймати рішення, спираючись на знання, досвід, елементарне прогнозування.

Задоволення вимог Державного стандарту початкової освіти об'єктивно зумовлює потребу для кожного вчителя досконалого оволодіння набором ефективних технологій предметного і загальнонавчального значення. Технологічний підхід включає систему дій вчителя і учнів, спрямованих на досягнення наперед визначеної мети шляхом послідовного та неухильного виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотного зв'язку. Технологія навчання повинна мати чіткі процесуальні характеристики (що, як і у якій послідовності, у якому обсязі слід робити), щоб кожен учитель, застосувавши її, міг досягти запланованого результату. У цьому відмінність технологічного підходу від звичайних методичних рекомендацій, які пропонують описові орієнтири. Технології можуть змінюватися у змістовій частині і частотності завдань, залежно від результатів оперативного зворотного зв'язку, але вони мають бути застосовані повністю, а не за окремими елементами. В умовах чіткого визначення у нових програмах вимог до навчальних досягнень учнів відбувається виразна переорієнтація методики з опису процесу діяльності на процедури досягнення конкретного результату. Вимога до вчителя не «вчити», а «навчати» стає соціально і професійно обов'язковою в контексті запровадження моніторингу якості початкової освіти. Тому необхідно, щоб учитель, плануючи засвоєння того чи іншого матеріалу, глибоко обдумував, якої мети він має досягти і які саме засоби економічно і цілеспрямовано приведуть учнів його класу до її досягнення: окремі методи, інтерактивні прийоми чи цілісна предметна або загальнонавчальна технологія; який зміст попередньо дібрати для цього, які діагностичні завдання підготувати, скільки треба часу, щоб сповна пройти всі етапи навчання, як перевірити, чи досягнуто результату тощо.

«Пам'ятаймо, що в освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність. А звідси – центрованість на ідеях: людина – не засіб, а мета, тому не дитину треба пристосовувати до системи освіти, а школу до неї» (О.Я.Савченко).

Шановні колеги! Ви обрали чудову професію. Адже в душі кожного живе спогад про першого вчителя, який був поряд чотири роки, який навчив найскладнішої людської діяльності – уміння вчитися, спілкуватися з людьми, природою книжкою.

Сучасна початкова школа чекає на вчителя-гуманіста, висококласного фахівця. Тож будьте ним!

З.АБЕЛЬЧУК, методист РМК.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці

У пошуках шляхів найбільш ефективного використання структури уроків різних типів особливе значення набуває форма організації навчальної діяльності учнів на уроці. В педагогічній літературі і шкільній практиці поширені три такі форми – фронтальна, індивідуальна і групова. Перша передбачає спільні дії учнів класу під керівництвом учителя; друга – самостійну роботу кожного учня окремо; групова – учні працюють в групах з 3 - 6 чоловік або парами. Завдання для груп можуть бути однаковими або різними.

1. Фронтальною формою організації навчальної діяльності учнів називають такий вид діяльності вчителя і учнів на уроці, коли всі учні одночасно виконують однакову, спільну для всіх роботу, усім класом обговорюють, порівнюють і узагальнюють її результати. Вчитель працює з усім класом одночасно, спілкується з учнями безпосередньо в процесі своєї розповіді, пояснення, показу, залучення школярів до обговорення конкретних питань тощо. Це сприяє встановленню особливо довірливих відносин і спілкуванню між учителем та учнями, а також учнів між собою, виховує у дітей почуття колективізму, дозволяє вчити школярів міркувати і знаходити помилки в міркуваннях своїх товаришів, формувати стійкі пізнавальні інтереси, активізувати їх діяльність.

Від учителя вимагається вміння знайти посилену роботу думки для всіх учнів, заздалегідь проєктувати, а потім і створювати навчальні ситуації; вміння і терпіння вислухати всіх бажаючих висловитися, тактовно підтримати і, разом з тим, внести необхідні корективи в процесі обговорення. Такий підхід учителя дозволяє учням активно слухати і ділитися своїми думками, знаннями з іншими, з розумінням вислуховувати думки інших, порівнювати їх зі своїми, знаходити помилки в думках інших та ін. У цьому випадку на уроці панує дух колективного мислення. Вчитель має можливість вільно впливати на весь колектив класу, викладати навчальний матеріал усьому класу, досягає певної ритмічності в діяльності школярів на основі врахування їхніх індивідуальних особливостей. Все це є перевагами фронтальної форми організації навчальної роботи учнів на уроці. Ось чому в умовах масового навчання ця форма організації навчальної роботи учнів є незамінною і найбільш розповсюдженою в роботі сучасної школи.

Фронтальна форма організації навчання може бути реалізована у вигляді проблемного, інформаційного, пояснювально-ілюстративного викладу і супроводжуватися репродуктивними та творчими завданнями.

Недоліки: спрямованість на деякого абстрактно-го учня, у зв'язку з чим у практиці роботи школи часто проявляються тенденції до нівелювання учнів, спонукання їх до єдиного темпу роботи, до чого вони не готові; учні з низькими навчальними можливостями працюють повільно, гірше засвоюють матеріал. Їм потрібно більше уваги з боку вчителя, більше часу на виконання завдань, більше вправ, ніж учням з високими навчальними можливостями.

Для максимальної ефективності навчальної діяльності учнів необхідно використовувати різні форми навчальної роботи.

2. Індивідуальна форма організації роботи учнів на уроці передбачає, що кожен учень отримує для самостійного виконання завдання, спеціально для нього підібране, відповідності з його підготовкою і навчальними можливостями. Є два види індивідуальних форм організації виконання завдань: індивідуальну і індивідуалізовану. Перша характеризується тим, що виконання учнем спільних для всього класу завдань здійснюється без контакту з іншими школярами, але в єдиному для всіх темпі; друга передбачає навчально-пізнавальну діяльність учнів у процесі виконання специфічних завдань. Саме вона дозволяє регулювати темп просування в навчанні кожного школяра у відповідності з його підготовкою і можливостями.

Одним з найефективніших шляхів реалізації індивідуальної форми навчання школярів на уроці є диференційовані індивідуальні завдання, особливо завдання з друкованою основою. Важливим є контроль учителя за виконанням завдань, його своєчасна допомога у вирішенні навчальних проблем. Причому, для слабо встигаючих учнів диференціація повинна проявлятися не стільки в диференціації завдань, скільки в мірі надання допомоги з боку вчителя.

Індивідуальну роботу доцільно проводити на всіх етапах уроку, при розв'язуванні різних дидактичних завдань: для засвоєння нових знань та їх закріплення, для формування і закріплення умінь і навичок, для узагальнення і повторення пройденого, для контролю, для

оволодіння досліджуванним методом. Однак, вона не менш ефективна і при самостійному вивченні нового матеріалу, особливо пр. його попередньому домашньому опрацюванні.

Для слабо встигаючих учнів необхідно складати систему завдань, які містили б у собі: зразки виконання завдань; різні алгоритмічні приписи, які дозволяють крок за кроком виконати завдання; теоретичні відомості, що пояснюють теорію та дозволяють відповісти на ряд питань; вимоги порівнювати, класифікувати, узагальнювати.

Така організація роботи учнів на уроці дає можливість кожному школяреві у відповідності до своїх можливостей та здібностей, постійно поглиблювати і зміцнювати знання, виробляти необхідні уміння, навички, досвід пізнавальної діяльності, формувати в собі потребу до самоосвіти. Це переваги індивідуальної форми організації навчання учнів.

Недоліки: обмеження спілкування учнів між собою; обмежує прагнення передавати свої знання іншим; обмежує участь учнів у колективних досягненнях.

Ці недоліки компенсуються вмільм поєднанням індивідуальної форми навчання та групової.

3. Основними ознаками групової форми організації навчальної діяльності учнів є: клас поділяється на групи для розв'язання конкретних навчальних завдань; кожна група отримує окреме завдання і виконує його спільно під безпосереднім керівництвом лідера групи або вчителя; завдання в групі виконуються так, щоб враховувалася і оцінювалася індивідуальний внесок кожного члена групи; склад групи є не постійний, а добирається з урахуванням того, щоб з максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи;

Кількість членів групи різна. Вона коливається в межах 3-6 чоловік. Склад групи змінюється в залежності від змісту і характеру майбутньої роботи. Не менше половини групи повинні складати учні, здатні успішно займатися самостійною роботою.

Керівники груп і їх склад можуть бути різними з різних предметів і добираються вони за принципом об'єднання школярів різного рівня підготовки, позаурочної інформації з даного предмету, сумісності учнів, що дозволяє їм взаємно доповнювати і компенсувати переваги і недоліки один одного. В групі не повинно бути негативно налаштованих один до одного учнів.

Однорідна групова робота передбачає виконання невеликими групами учнів однакового для всіх завдання, а диференційована – виконання різних завдань різними групами. В процесі роботи членам групи дозволяється спільне обговорення ходу і результатів роботи, звертання за порадою один до одного.

Групову форму роботи доцільно використовувати при проведенні практичних робіт; при виробленні трудових навичок, навичок розмовної мови. В процесі такої роботи максимально використовуються колективні обговорення результатів, взаємні консультації. Все це супроводжується індивідуальною самостійною роботою.

Груповою діяльністю складається з таких елементів: попередня підготовка учнів до виконання групового завдання, визначення навчальних завдань, короткий інструктаж учителя; обговорення і складання плану виконання навчального завдання в групі, визначення способів його вирішення, розподіл обов'язків; виконання навчального завдання; спостереження вчителя і коректування роботи групи і окремих учнів; взаємоперевірка і контроль за виконанням завдань у групі; повідомлення учнів за вибором учителя про отриманні результати, загальна дискусія в класі під керівництвом учителя і формування загальних висновків; індивідуальна оцінка роботи груп і класу в цілому.

Груповою формою навчання учнів на уроці ставить перед учителем, який керує навчально-пізнавальною діяльністю школярів, високі вимоги. Він повинен добре володіти дисципліною, досконало освоїти методику визначення завдань для групової роботи учнів, уміло спрямовувати й забезпечувати ефективність їхньої діяльності, виділяючи ключові моменти, акцентуючи увагу на найголовнішому в навчальному матеріалі, стежачи за співробітництвом учнів у різних групах.

Переваги: привчання учнів до колективних методів роботи та формування позитивних моральних якостей особистості.

Недоліки: труднощі комплектування груп і організації роботи в них; учні в групах не завжди в змозі самостійно розібратися в складному навчальному матеріалі і вибрати найдосконаліший шлях для його опанування.

В результаті слабо встигаючі учні важко засвоюють матеріал, а сильні потребують більш складних, оригінальних завдань.

Отже, лише в поєднанні з іншими формами навчання ця форма організації учнівської роботи може забезпечувати очікувані позитивні результати.

ЗАБЕЛЬЧУК, методист РМК.

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ

Активні методи і форми навчання, їх характеристика

«Викладання є мистецтво, а не ремесло – у цьому корінь учительської справи. Випробувати десять методів і обрати свій, передивлятися десять підручників і не дотримуватися жодного неухильно – ось єдиний можливий шлях викладання.

Весь час винаходити, вимагати, удосконалювати – ось єдиний курс учительського робочого життя».

М.О. Рибникова

Сьогодні традиційне навчання з найпоширенішими лекційними та запитальними методами не підходить більшості учнів. Вони по-різному сприймають, обробляють, відтворюють, класифікують та застосовують знання. Одні відчують глибоко, а інші осмислюють. Чутливі отримують інформацію через органи чуття, а ті, хто осмислюють, підходять до всього логічним шляхом. Одні спочатку вивчають ситуацію, а потім самі пробують з'ясувати суть проблеми, а інші відразу, довго не замислюючись, починають щось робити, бо хочуть відразу випробувати на собі, засвоїти нові знання. Кожен спосіб сприйняття знань та інформації має свої переваги та недоліки. Тому навчання має бути пристосоване до індивідуальних потреб різних учнів. Це вимагає від учителя різноманітних підходів у навчанні.

Від уроків, де в центрі уваги знаходиться вчитель, слід переходити до уроків, де самі учні доходять висновків з допомогою вчителя.

У методі навчання знаходять відображення об'єктивні закономірності, цілі, зміст, принципи, форми навчання. Діалектика зв'язку методу з іншими категоріями дидактики взаємозворотна: будучи похідним від цілей, змісту, форм навчання, методи водночас здійснюють зворотний і досить дієвий вплив на становлення та розвиток цих категорій.

Приклади сучасних методів навчання:

«Ажурна пилка». Метод дозволяє учням працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочує учнів допомагати одне одному «вчитися навчаючи». Під час роботи за допомогою методу «ажурна пилка» учні працюють у різних групах.

«Акваріум». Клас ділиться на 2-4 групи. Одна група розміщується в центрі класу, утворивши внутрішнє коло. Учасники групи починають обговорювати запропоновану вчителем проблему. Усі інші учні мовчки спостерігають за обговоренням. Групі, що працює «в акваріумі», потрібно:

- озвучити ситуацію;
- обговорити її, використовуючи метод дискусії;
- дійти спільного рішення.

На роботу дається 3-5 хв. Після обговорення, група займає місце у зовнішньому колі, а вчитель ставить класу запитання: Чи погоджуєтесь ви з думкою групи? Чи була ця думка достатньо аргументована, доведена? Який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим? Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група і обговорює наступну ситуацію (проблему). Всі групи по черзі мають побувати в «акваріумі».

«Асоціації на дошці» – залучає власний досвід учнів, має високий ступінь зацікавленості, проводиться фронтально. Доцільно використовувати під час мотивації вивчення теоретичного матеріалу (ідеї, поняття) та питань методології. Можна застосовувати як під час проведення мотивації теми (розділу), так і під час мотивації окремих уроків або питань. Для посилення емоційності та емпатії (співпереживання) бажано використовувати фотографії, пісні, афоризми, вірші тощо. Залежно від змісту має три види проведення:

«Поняття» – вчитель вертикально записує на дошці основне поняття, яке мають опрацювати учні. Після цього просить учнів назвати ознаки цього поняття або асоціації, які воно у них викликає. Обов'язковою умовою є те, щоб ці слова мали спільні з основним поняттям літери (креслорд);

«Квітка» – вчитель малює на дошці квітку (серединка і чотири

пелюстки). У середині записує основне поняття, а на пелюстках слова, наприклад: «особа», «родина», «суспільство», «державна». Після цього учні повинні назвати прояви даного поняття у зазначених сферах. Учителю їх записує на пелюстках;

«прямокутник» – учитель малює на дошці прямокутник і записує на ньому основне поняття. Учні повинні назвати синоніми, антоніми, прикметники і дієслова, що, на їхню думку, пов'язані з даним поняттям. Всі вони записуються на відповідних сторонах прямокутника. Коли асоціації закінчуються, вчитель пропонує учням з кожної групи відібрати по три найхарактерніших. Із відібраними асоціаціями відбуватиметься подальша робота.

«Брейн-штормінг» (мозковий штурм) – застосовується під час мотивації питань, пов'язаних із пошуком шляхів вирішення проблем, а не з усвідомленням змісту понять. Основним змістом, що вивчається на уроці, є моральні орієнтації та цінності, доцільно використовувати методи «Класифікація» та «Альтернатива».

«Класифікація». Суть методу полягає в тому, що учні отримують робочі картки, на яких розміщені різні ознаки певних понять або явищ. Спираючись на власний досвід та уподобання, учні повинні згрупувати їх за певними ознаками або критеріями.

«Альтернатива». На робочій картці записана певна проблема і ряд альтернативних пропозицій щодо її вирішення. Кожен учень самостійно повинен обрати тільки одну із запропонованих альтернатив і пояснити свій вибір.

«Два-чотири – всі разом». Учням класу пропонується проблема (інформація), яку вони спочатку опрацюють самостійно, потім обговорюють в парах, далі об'єднуються в четвірки. Після прийняття спільного рішення в четвірках відбувається колективне обговорення питання.

«Джиг-со» – дозволяє учням протягом короткого проміжку часу опрацювати великий обсяг навчального матеріалу. Клас ділиться на 3-5 груп, які назвемо «домашніми». Кожен учень повинен отримати порцію інформації для засвоєння, кожна група – свою. Завдання «домашніх» груп – опрацювати надану інформацію та опанувати нею на рівні, достатньому для обміну цією інформацією з іншими. Експертні групи, використовуючи кольорові позначки, вислуховують представників домашніх груп і, проаналізувавши матеріал в цілому, проводять експертну оцінку. Після завершення роботи учням пропонується повернутися «додому» і поділитися інформацією, отриманою в «експертній» групі, з членами своєї «домашньої» групи.

«За-проти» – цей метод використовується для демонстрації різноманітних поглядів на проблему, що вивчається. Розглядаючи протилежні позиції з дискусійної проблеми, учні ознайомлюються з альтернативними поглядами, на практиці навчаються захищати свою власну позицію, вислуховують інших.

Метод «Прес» використовується у випадках, коли виникають суперечливі думки з певної проблеми й учневі потрібно посісти чітко визначену позицію з обговорюваної проблеми та аргументувати її. Метод дає можливість навчитися формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного, проблемного питання аргументовано, чітко, стисло.

Творче читання. Цей метод є найбільш специфічним для вивчення літератури. Мета методу творчого читання полягає в активізації художнього сприймання, художніх переживань, у формуванні засобами мистецтва художніх нахилів та здібностей школярів. Читання художнього твору докорінно відрізняється від читання текстів іншого типу – наукових чи публіцистичних. Завдання вчителя-словесника – навчити дітей читати книгу, цінувати літературу як мистецтво, підготувати читача, котрий яскраво відчуватиме і критично мислитиме. Читання літературного твору потребує особливої уваги до слова, ритму, фрази, дає поштовх уяві читача, викликає емоційне співпереживання. Метод творчого читання реалізується за допомогою прийомів:

- виразне читання вчителя;
- прослуховування грамзаписів зі зразковим читанням майстрів слова;
- читання учнів – «ланцюжком», повторне, в особах, хором, під музику, напам'ять;
- коментоване читання з різноманітними видами коментарів;
- постановка проблеми;
- словникова робота;
- творчі завдання за власними спостереженнями учнів над

текстом.

«Кейс-стаді» (Case-study) метод (розробка Гарвардського університету) – це навчання за допомогою аналізу конкретних ситуацій. Відмінність методу в тому, що кейс-стаді – створення проблемної ситуації на основі фактів із реального життя.

Роль і значущість форм навчання є визначальною в практиці навчання. Саме від вибору форми заняття залежить досягнення поставлених навчальних цілей.

Реалізація навчально-виховного процесу потребує від сучасного педагога знань та професійного використання різноманітних дидактичних форм, вміння їх удосконалення та модернізації (оновлення). Тому, природно, виникає питання: «Що таке форма як педагогічна категорія й у чому полягає її суть?» На жаль, поняття «форми» не має на сьогодні в дидактиці достатньо чіткого визначення. Багато педагогів-вчених просто обходять це питання й обмежуються буденним уявленням про суть цієї педагогічної категорії.

«Форма» – одне з понять дидактики, що менш за все піддається визначенню. Це часто призводить до термінологічної плутанини, коли навіть в окремих науково-методичних публікаціях поняття форми навчальної роботи і методу навчання вживають як синоніми, що в науці є неприпустимим.

Отже, форма у спрощеному вигляді може розглядатися як дидактична категорія, яка позначає зовнішній бік організації процесу навчання і пов'язана з кількістю тих, кого навчають, часом і простором, а також з порядком реалізації цього процесу.

Форма навчання являє собою цілеспрямовану, чітко організовану, змістовно насичену й методично оснащену систему пізнавального та виховного спілкування, взаємодії, стосунків учителя та учнів. Результатом такої взаємодії є професійне удосконалення вчителя, засвоєння учнями знань, умінь, навичок, розвиток їх психічних процесів та моральних якостей.

Приклади форм навчання і форм організації навчання:

«Бачено-небачено». Робота з вивчення термінів може проводитися і в групах. Учні об'єднуються в декілька команд по п'ять-шість осіб. Учителю вивішує на дошці заздалегідь виготовлений плакат, на якому різними кольорами великим і дрібним (помітним здалеку) шрифтом «уздовж і поперек» написано 15-20 слів (кількість варіюється відповідно до тематики). Після закінчення наперед обумовленого часу (40 с або 1 хв) плакат знімається, а команди записують усі слова, що запам'яталися. Потім команди обмінюються своїми записами для перевірки. Командам бажано домовитися вносити виправлення в чужі записи ручкою іншого кольору. Перевіряючи виправляють помилки, описки і вписують «не побачені іншою командою слова», після чого кожний учень перевіряючої команди ставить свій підпис. Аркуші повертаються колишній команді – тепер уже для перевірки перевіряючих. Початковий плакат учитель знову вивішує на дошку для зв'язання та з'ясування можливих непорозумінь. Після цього визначають переможця. Виграють ті команди, у записях яких виявилось менше всього помилок і пропущених слів. Плакати для завдання «Бачено-небачено» можуть виготовлятися і самими учнями під час уроку. Для цього один учасник від кожної команди тягне «долю» – квиток з указівкою тієї або іншої теми. Кожна команда протягом установлених 5-8 хвилин готує свій плакат, відшукуючи потрібні слова в підручниках і словниках. Коли все готово, команди покидають свої місця, залишаючи там виготовлений плакат, і одну-дві хвилини вивчають плакат чужої, запам'ятовуючи все, що на ньому написано. А повернувшись після сигналу на місце, записують побачене, допомагаючи один одному. Потім може проводитися перевірка записів, так само, як в описаному основному варіанті завдання.

«Бачено-небачено» можна використовувати як для закріплення пройденого, так і для вивчення нового матеріалу на уроках з усіх предметів, варто лише змінити зміст плакатів.

«Демарш» – особлива форма навчального заняття, яка базується на практичних діях, пов'язаних певним пізнавальним завданням і призначених для творчого самостійного виконання. Робота за цим методом передбачає: співробітництво, проблемне навчання, суб'єкт-суб'єктні відносини, впровадження дискусії. Основним завданням методу є перетворення навчання на постійний пошук. Змістом навчання є певні форми діяльності, які використовуються учнями під час розв'язання проблемних ситуацій та їх обговорення

в групі та класі. Тому визначений програмою матеріал подається як серія проблем.

Оптимальною є групова робота учнів, оскільки вона поєднує в собі індивідуальний пошук і обмін ідеями. Контроль з боку вчителя має непрямий характер. Всіляко заохочується само- і взаємоконтроль та самооцінка. Використовуючи метод демаршу, вчитель підбирає факти, що містять протиріччя (про історичні події, історичних діячів). Після аналізу документів учні самі формулюють проблему за допомогою мозкового штурму, визначають шляхи її вирішення. Залежно від кількості запропонованих варіантів формулюються дослідницькі групи (вони досліджують причини, хід, наслідки історичних подій) та підводять підсумки.

«Мікрофон». Ця технологія є різновидом загальногрупового обговорення певної проблеми, яка дає можливість кожному сказати щось швидко, відповідаючи почергово.

Перед класом ставиться запитання. Учні пропонують олівець, що імітує мікрофон, який вони будуть передавати одне одному, по черзі беручи слово. Говорити може тільки той, хто тримає олівець. Якщо учень не має що сказати, він передає слово іншому.

Важливо не обговорювати і не критикувати чужі відповіді. На завершення вчитель або учень, який добре володіє цією темою, підбиває підсумки.

«Мозаїка». Цей вид навчальної діяльності використовується для створення ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Для виконання цієї форми клас поділяється на експертні групи, які отримують завдання для експертизи. Працюючи з додатковою літературою чи іншими джерелами інформації, члени групи складають блок-схеми експертної оцінки. Після завершення роботи утворюються консультаційні групи, до яких входять по кілька учнів з кожної експертної групи. Діти обмінюються результатами експертиз, аналізують матеріал в цілому, занотують необхідну інформацію, а закінчивши роботу, повертаються до своїх експертних груп, де остаточно узагальнюють весь матеріал.

Ціннісне ставлення до природи

Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів ЗОШ навчальних закладів України»

Початкова школа
Виховні досягнення

Сформованість понять та уявлень про довкілля:
усвідомлення краси природи як унікального явища в житті людини;
пізнавального інтересу до природи;
-необхідності гармонійного співіснування людини та природи, відповідального ставлення до неї;
дбайливого ставлення до природи в традиціях українського народу;
ставлення до рослин та тварин на засадах етикетки;
"Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи".

Тематичний зміст виховної діяльності

1 клас

"Чистий клас", "Збережемо чистим довкілля", "Екологічна стежка", "Збережемо красу природи", "Зелені друзі мого краю", "Перші весняні квіти", "Зустріч пернатих друзів", "Ми за них відповідаємо", "Тварини — не іграшки", "Туристська прогулянка до чистих джерел", "Рослини", "Милуйся красою рідної природи", "Звірі - малюта", екскурсія до зоопарку, екологічна вікторина.

2 клас

"Віч-на-віч з природою", "Чисте джерело", "Чиста кри ниця", "Екологічна стежка в різні пори року" (вулицею міста, села), "Первоцвіти просять захисту", "Наш картковик — найкращий", "Дивовижні звірі в українських казках", "Природа в загадках, прислів'ях, приказках та віршах", "Екологія в загадках", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи", "Квітковий календар".

3 клас

"Будь вимогливим і ніжним: перед тобою природа!", "Чисте подвір'я", "Подорож стежкою", "Збережемо красу природи", "Заповідні місця мого краю", "Подарунки осені", "Посаджу дерево", "На квіти чарівні подивись", одностороння туристська прогулянка "У поході Друзі", "Таємниці Катерини Білокур", "Тварини зимку потребують твоєї допомоги", "Різдво в гості прийшло", "Контурна карта виховної натуралістичної роботи", "Якби тварини вміли говорити", рухливі ігри з елементами техніки туризму, вікторина-гра "Що покласти в рюкзак для мандрівки", "Боляче буває всім" (ставлення до тварин), "Тварини моєї місцевості".

4 клас

"Твій рідний край", "Стань природі другом, будь природі сином", "Себе я бачу в дзеркалі природи", "Тече річка невеличка", "Чисте довкілля", "Збережемо красу природи", "Захистимо усе живе", туристська гра-естафета "Долаємо перешкоди", "В усі пори року прекрасна земля", "Екологічною стежкою до лісу (гаю, поля)", "Жива і нежива природа", "Нагодуй птахів (тварин)", гра - мандрівка "У лісі казкових дерев", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи".

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Забруднення ґрунтів, повітря, водою токсичними відходами, вимирання десятків видів рослин та тварин, озонові діри,

збереження генофонду — сьогодні ці екологічні проблеми гостро постали перед людством. Головною причиною усіх негараздів природи була і є людина.

Ось чому зараз перед учителями стоїть завдання екологічної освіти і виховання учнівської молоді, починаючи з найменших школярів — учнів початкових класів. Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку в учнів основ екологічної культури. Самою природою обумовлено соціальне призначення дитинства — адаптація дитини до природи і суспільства, здатність брати відповідальність за свої вчинки перед людьми, рослинним і тваринним світом. Початкова школа дає можливість сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань для подальшої бази вивчення природничо-математичного циклу, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини у довкіллі, через ознайомлення з рослинним і тваринним світом, розкриття взаємозв'язків і взаємозалежностей у природі, вивчення та дослідження куточків рідного краю.

Знання про природу розвивають ерудицію, світогляд, мислення, мовлення, волю, почуття, уяву, творчі та дослідницькі здібності, спостережливість, екологічну культуру, позитивні моральні якості, навички навчальної праці, різноманітні теоретичні й практичні способи діяльності, зокрема способи пізнавальної діяльності, сприяють успішній адаптації у навколишньому середовищі.

Дієвими засобами екологічного виховання учнів є:

Тренінгові вправи, яскравим прикладом яких є екологічні казки.

Учні пропонують згадати в своєму житті якісь факти або події, пов'язані з природою (асоціації можуть бути як позитивні, так і негативні), які вразили їх настільки, що залишилися в пам'яті. Приблизно через 10 хв. роздумів можна починати слухати «екологічні казки». Для допомоги учням можна запропонувати папір, олівець або фломастери.

Заняття-тренінги, які бажано проводити на відкритому повітрі, в мальовничому природному куточку. Це дає можливість учням глибше відчути свій зв'язок з живою природою. Крім того, вправи та режими, передбачені тренінговою формою роботи, найдаліше реалізуються саме в природі. Особливого значення при проведенні таких занять набуває робота з відчуттями, коли учні після відповідного завдання обмінюються своїм почуттєвим досвідом перебування в природі.

Творча «терапія» — відображення людиною довкілля та почуттів засобами мистецтва. Досить широко можуть бути використані засоби образотворчого мистецтва, ліплення (глина, пластилін), моделювання природними матеріалами, музика. Доцільно використовувати творчу «терапію» в структурі екопсихологічного тренінгу після вправ на емпатію (співпереживання) та ідентифікацію з природними об'єктами. В

структурі уроку творча «терапія» вдало інтегрується на будь-якому етапі, залежно від інформації, яку подає вчитель.

Імітаційне моделювання – прогнозування та демонстрація природних процесів і фрагментів екологічної реальності шляхом відбиття створеної моделі через особистісну включеність у неї.

В екологічному вихованні та освіті діють, зокрема, загальноприйняті методи виховання і методи екологічного виховання:

Метод екологічних асоціацій. Прикладами реалізації цього методу у процесі розвитку ставлення до природи можуть бути використані вчителем такі асоціативні образи, як «танці» бджіл, екологічна «піраміда» тощо.

Метод художньої репрезентації природних об'єктів. Скажімо, ставлення учнів до озера чи лісу буде формуватися значно ефективніше, коли поряд з науковою інформацією вчитель буде використовувати поезію, класичні літературні твори, музичні п'єси, твори живопису, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва.

Метод екологічної лабілізації – полягає в цілеспрямованій корекційній дії на певні взаємозв'язки в образі світу особистості, внаслідок чого виникає психологічний дискомфорт, зумовлений розумінням неефективності усталених стратегій індивідуальної екологічної діяльності.

Метод екологічної рефлексії. Якщо школяр забув своєчасно полисти кімнатні квіти, його можна запитати: «Що вони могли б про тебе подумати?». Безумовно, з погляду рослин він «виглядає» безвідповідальною, жорстокою людиною.

Метод екологічної ідентифікації – полягає в педагогічній актуалізації особистої причетності людини до того чи іншого природного об'єкта, ситуацій, обставин, в яких він перебуває.

Метод екологічної емпатії – має на меті педагогічну актуалізацію співпереживання людини за стан природного об'єкта, а також співчуття йому. Метод екологічної емпатії передбачає використання запитань, що актуалізують прояви емпатії до живих істот: «Що він тепер відчуває?», «Який він має настрій?».

Метод екологічної турботи полягає в педагогічній актуалізації екологічної активності особистості, спрямованої на надання допомоги і сприяння блага природних об'єктів. Метод стимулює прояви співучасті, підтримки, опіки, тобто діяльної участі в життєвих ситуаціях природних об'єктів. При цьому турбота про світ природи спонукає школярів до підвищення своєї екологічної компетентності – до оволодіння необхідними знаннями, уміннями і навичками. Адже для того, щоб надати кваліфіковану допомогу будь-якому природному об'єкту, слід знати і вміти, що і як потрібно зробити.

Метод ритуалізації екологічної діяльності полягає в педагогічній організації традицій і ритуалів, пов'язаних з діяльністю, спрямованою на світ природи. Потужний потенціал щодо реалізації цього методу акумульовано у традиціях українського народу (розчищення джерел і криниць, екологічні толоки, приваблювання і охорона птахів, Різдва та Новорічні свята з традиційним Дідухом замість ялинки).

Метод екологічних експектацій полягає в педагогічній актуалізації емоційно насичених очікувань майбутніх контактів особистості зі світом природи. Наприклад, перед екскурсією до лісу педагог налаштовує учнів на те, що вони «йдуть у гості до лісу». Адже, коли збираються в гості, відповідно одягаються, не сміять тощо.

Метод бесіди.

Метод прикладу – врахування специфіки наслідування прикладу різними віковими групами; етапність наслідування; джерела для наслідування; використання негативного прикладу у вихованні. Виховні функції прикладу різні: він може служити педагогу для конкретизації того чи іншого теоретичного положення; на прикладі можна довести істинність певної моральної норми; приклад є переконливим аргументом. Особливість виховного впливу прикладу полягає в тому, що він діє своєю наочністю і конкретністю.

Метод інтерв'ю.

Метод анкетування.

Метод спостереження.

Метод гри. Екологічні ігри та завдання дають дитині змогу відчувати себе частиною природи, реагувати на проблеми, викликають бажання допомогти природі, захистити її від небезпеки. Сюжетні ігри з екологічним змістом допомагають дітям ознайомитися з діяльністю людей, які досліджують стан природи та охороняють її.

Екологічне виховання школярів здійснюється шляхом поєднання різних форм роботи:

1. Навчально-дослідницька діяльність:

організація і проведення еколого-краєзнавчих екскурсій; організація і проведення дослідів та міні досліджень; виконання практичних завдань.

2. Природоохоронна діяльність:

екологічні акції; посадка зелених насаджень; виготовлення годівниць та шпаківень; догляд за рослинами; екологічні суботники; рейди по впорядкуванню парку, берегової зони річки.

3. Навчально-просвітницька діяльність:

втілення та захист екопроектів; конкурси малюнків, плакатів, листівок; конкурси екологічних казок, віршів; складання звернень до жителів села; виступи на загальношкільних лінійках; випуск «Екологічного вісника» - екологічної газети; проведення тематичних декад, тижнів; випуск буклетів на екологічну тематику; створення комп'ютерних презентацій.

Навчання у 1-4 класах – це початкова ланка формування екологічної культури, екологічного мислення, засвоєння екологічних знань. Для успішного екологічного виховання молодших школярів необхідно визначити екологічний потенціал кожного навчального предмета. Провідна роль належить таким навчальним предметам, як «Я і Україна», «Природознавство» та «Читання».

Але якщо екологічну освіту й виховання здійснювати на міжпредметній основі, то неабияку роль відіграють також уроки з математики, української мови. Зміст чинних програм дає змогу сформуувати в дітей елементарні природничі та природоохоронні уявлення й поняття, виробити окремі природоохоронні уміння й навички, розкрити взаємозв'язки між природою і людиною.

Систему екологічних знань на уроках математики доцільно розкривати з таких питань:

споживання води, використання води в Україні, значення рослин у житті людини, скорочення лісових ресурсів та його наслідки, значення тварин у природі та в житті людини.

До багатьох тем з математики можна додати матеріал екологічного спрямування (екологічні задачі, цікаві факти, рекорди природи тощо).

Пропоную усім читачам «Вісника методиста» долучитися до методичного проекту «Цікаві задачі екологічного змісту. 1-4 класи».

Прошу свої задачі складати на основі достовірних фактів, вказуючи для якого класу. Наприклад;

Довжина стрибка зайця 3 м. Скількома стрибками він подолає відстань у 27 м?

Дякую за співпрацю!

З.С.АБЕЛЬЧУК, методист РМК.

3 досвіду роботи

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

МОРОЗЮК Т.В., учитель початкових класів
Кременчуківської ЗОШ І-ІІІ ст.

Природне середовище було, є і буде незмінним партнером людини в її повсякденному житті. Ми черпаємо із скриньки природи всі наші багатства. Природа, її краса і велич залишаються нашим головним скарбом, нашою святинею, якій непідвладні час, мода...

Екологічна культура – складова частина світової культури, якій властиве глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочинатися ще з дитинства, одночасно з засвоєнням положень загальної культури.

Школа покликана виховувати школярів у дусі любові до рідної природи, охорони навколишнього середовища.

Навчання екології має бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя, у навчальному матеріалі не повинно бути перенасиченості інформацією, яку діти неспроможні належним чином сприйняти.

В.О.Сухомлинський стверджував, що сама по собі природа не розвиває і не виховує. Залишивши дитину наодинці з нею, годі сподіватись, що вона під впливом навколишнього середовища стане розумною, глибоко морально, непримиренною до зла. Тільки активна взаємодія з природою здатна виховувати найкращі людські якості.

Екологічна культура молодшого школяра охоплює:

- знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини;
- розуміння необхідності берегти навколишнє середовище;
- уміння і навички позитивного впливу на природу;
- розуміння естетичної цінності природи ;
- негативне ставлення до дітей, що завдають шкоди природному середовищу.

Свідоме і бережливе ставлення кожної людини до природи можливе тільки при наявності екологічної культури, широких екологічних знань, які повинні формуватись, починаючи з дитинства. Знання екологічних норм, закономірностей розвитку природи, знайомства з загадковим світом тварин, рослин, з особливостями їх поведінки, проблемами, які виникають в їх житті, дуже часто з вини людини, дадуть можливість кожному відчутти особисту відповідальність за майбутнє природи.

Відповідно до Державного стандарту види навчальної діяльності, які здійснюються в руслі соціокультурної змістової лінії початкового курсу, значною мірою сприяють соціалізації молодших школярів. Урок будує так, щоб на ньому учні виступали не тільки в ролі слухачів і виконавців завдань з підручника, а й в ролі активних співрозмовників з учителем і однокласниками, у ролі доповідачів, коментаторів, учасників діалогу. Адже саме в таких формах активної навчальної діяльності відбувається активна соціалізація школярів, які в процесі навчання беруть участь у таких видах і формах діяльності, з якими їм доведеться зіткнутися в щоденному сучасному і майбутньому дорослому житті. Намагаюся дати зрозуміти учням, що збереження природи залежить не тільки від учених і любителів природи, а й від усіх нас.

Одним із джерел отримання знань молодшими школярами про соціальні норми, формування у них бережливого ставлення до природи є казка. Слухання казки допомагає дитині навчитися розуміти внутрішній світ героїв, а через них і внутрішній світ інших людей, вчить співчувати їм, повірити в силу добра, набутти впевненості в собі.

З метою формування у молодших школярів екологічної культури, розвитку вмінь вирішувати природоохоронні проблеми, віднаходити оптимальні шляхи взаємодії з навколишнім світом, вчу дітей складати казки. Складаючи казку дитина пропонує однокласникам і дорослим ним придуманий комплекс дій для досягнення успіху, адже казка повинна мати щасливу кінцівку.

За своїми законами та правилами казка розкриває перед дитиною все багатство людських стосунків – ставлення її до самої себе, до інших людей, до навколишнього світу природи. Казка як одна із ігрових форм діяльності, найбільш цікава, має великі потенційні можливості у формуванні екологічної культури молодших школярів.

Адже й нашим нащадкам потрібні будуть чисті вода і повітря, веселий спів птахів, зелені ліси, родючі ґрунти – уся краса землі. Для

повноцінного розвитку дитини потрібне живе спілкування з природою, тому частину уроків проводжу на свіжому повітрі.

Глибоку й серйозну навчально-виховну природоохоронну спрямованість мають екскурсії, походи, експедиції. Вони можуть містити в собі ряд завдань з екології, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів. Виїзд або похід на природу організовую із завданнями і по певному маршруту.

Молодші школярі займаються і пошуковою діяльністю. Готують різні цікавинки з життя рослин і тварин, добирають вірші, оповідання, казки екологічного змісту, відгадують загадки, ребуси, кросворди. Складають правила поведінки біля водоймищ, у парках, на лузі, у лісі, створюють проекти, які мають великі можливості для розвитку і формування екологічної компетентності молодших школярів.

Метод проектів заснований на взаємодії педагога і вихованців між собою і навколишнім середовищем. Він сприяє соціальній адаптації дітей, формуванню їхньої життєвої компетентності, дає змогу набути певних знань, умінь і навичок. Під час роботи над проектами створюють умови для формування власного життєвого досвіду дитини, актуалізації знань, умінь та навичок, їхнього практичного застосування у взаємодії з навколишнім світом.

Захоплюючою і корисною для учнів була робота над екологічними проектами «Чисте джерело», «Земля наш спільний дім», «Ріки нашого краю», «Посади дерево». У рамках цих проектів учні провели екологічні рейди біля річки та прилеглий до неї парковій зоні. Працюючи над проектами, учні вчилися працювати з інструкціями, розвивали навички дослідження, спостереження, уміння отримувати інформацію з різних джерел, аналізувати її, формувати критичне мислення. У співпраці з батьками починають виробляти навички роботи в Інтернеті.

При створенні презентації проекту в учнів формуються вміння виступати перед аудиторією, вміння коротко формулювати свою думку, використовувати різні мультимедійні засоби, вміння відбирати найяскравіші переконливі факти для аргументації думок.

Створюючи публікації, в молодших школярів формуються вміння аргументовано доводити свою думку, будуючи повні речення, вміння ілюструвати ідеї, комбінуючи текст і зображення. При створенні Веб-сторінки в дітей формуються дизайнерські уміння, діти вчать комп'ютерній термінології.

Елементи екологічного виховання в сучасній школі проходять червоною ниткою через весь виховний процес. Проводимо різноманітні позаурочні екологічні виховні заходи: вікторини, КВК, усні журнали, бесіди, конкурси, виставки квіткових композицій, малюнків, дитячих робіт з природничого матеріалу, створюємо фотоальбоми, фотогазети, каталоги, довідники про взаємини людини з природою.

Одним із засобів закріплення, систематизації та узагальнення знань про навколишнє середовище є словесні дидактичні ігри. Їх надзвичайно важлива роль полягає в закріпленні природоохоронних уявлень, пробудженні у дітей бажання чинити добро і не порушувати відомі їм правила поведінки в природі, у формуванні позитивних рис.

Створена грою творча наукова атмосфера задовольняє вікові потреби молодшого шкільного віку в пізнавальній активності і є одним із засобів формування в учнів екологічної культури.

Таким чином, вміло використовуючи ігрові методи навчання на різних етапах уроку, можна сприяти стимулюванню пізнавального інтересу учнів. Новизна змісту матеріалу, який вивчається, різноманітність форм опитування, перевірка знань і пояснення нового матеріалу, емоційний тонус учнів, емоційність самого вчителя, взаємна підтримка вчителя і учнів, змагання і заохочення – всі ці фактори забезпечуються правильним використанням ігрового матеріалу на уроці.

При підготовці до уроків я підбираю різноманітний матеріал з Інтернету, який доповнюю власними фотографіями, відео, й у кожную вільну хвилину їх використовую в навчальному процесі. Ці матеріали систематизовані на дискових носіях, ними користуються колеги.

3 досвіду роботи

Ігри екологічного спрямування, які можна використовувати на уроках природознавства

РУЖИЦЬКА Н.А., учитель початкових класів
Слобідко-Красилівської ЗОШ І-ІІ ст.

Одним з важливих напрямів національного виховання є формування екологічної культури школярів, гармонійних відносин дитини з природою.

Основи екологічного мислення, екологічної етики та моралі закладаються вже в початковій школі в процесі навчально-виховної роботи з молодшими школярами.

Здійснюючи екологічне виховання на уроках природознавства, я початкових шукаю ефективні методи й прийоми роботи, які будуть відповідати завданням, специфіці предмету та віковим особливостям молодших школярів. Серед таких методів надаю перевагу дидактичній грі.

Щоб урок був цікавішим і ефективнішим, на його різних етапах використовую кросворди. Цікавими для дітей та ефективними для засвоєння навчального матеріалу є ігри типу: «Що тут зайве?»; малюнки-переплутанки «Що тут не так?», «Де чий діти», «З якого дерева листя?», «Знайти такий самий предмет (колір)», «Коли це буває?», «Для чого це потрібно?», «Хто де живе?», «Знайти дерево за насінням» тощо. Такі ігри не лише сприяють засвоєнню, закріпленню теоретичного матеріалу, а мають велике розвивальне значення, оскільки забезпечують розвиток уваги, спостережливості, кмітливості, мислення. Великий потенціал щодо екологічного виховання мають ігри-вікторини: «Ці кумедні тварини», «У воді та біля води», «Розумники та розумниці», «Зелена аптека», «Веселий зооцирк» тощо. Екологічні вікторини актуалізують пошук причинно-наслідкових відношень, екологічних взаємозв'язків, спираються на логічне мислення школярів. Іграм-вікторинам легко надати характер рольових. Наприклад, під час гри-вікторини «Ліс – наш спільний дім» використовую загадки про рослини, тварини, правила збору рослин, поведінки з тваринами в лісі. Кожен учень обирає роль того або іншого природного об'єкта, підбирає загадку і перефразовує її від свого імені. Для посилення ігрового ефекту використовую деякі атрибути гри, ігрову символіку (шапочки, значки, емблеми) тощо.

Сучасна початкова школа потребує нових підходів до формування теоретичних знань у молодших школярів. Екологічна емоційність неможлива без знань про об'єкт співчуття, у той же час екологічна культура неможлива без емоційного співпереживання особистістю проблем природи.

Тільки емоційно забарвлена інформація буде особистісно значимою і трансформуватися в діяльність дитини, яка спрямована на гуманне, екологічне відношення до об'єктів живої і неживої природи.

До вашої уваги пропоную деякі дидактичні ігри, які використовую для формування екологічної культури молодших школярів.

1. Гра «Прогнозування».

Один чоловік вирішив запалити суху траву, очерет. Що з цього вийшло?

- забруднив повітря;
- знищив комах, кладки їхніх яєць, личинки, лялечки;
- знищив гніздечка птахів;
- знищив грибиці;
- порушив екологічну рівновагу та ін.

2. Гра «Я думаю так!» («Правильні й хибні судження»).

Щоб зберегти енергоносії, всі повинні:

- утеплювати вікна;
- зберігати тепло;
- неекономно витрачати гарячу воду;
- не мити віконне скло, щоб менше витрачалося електроенергії;
- гріючи воду, вибирати посуд мінімального об'єму;
- не накривати кришкою каструлю, тоді швидше закипить вода.

3. Гра «Логічний тренінг».

Склади правильні та хибні судження.

Шпак пролітає за годину 80 км, лебідь – 90 км, а ластівка – 70 км. Хто з них літає найшвидше?

Солов'ї за день приносять у гніздо 400 комах, а шпаки – 800. Чи значить це, що солов'ї не такі працьовиті, як шпаки?

Тобі потрібно закип'яти 2 л води. Яку каструлю для цього ти вибереш? (1 л, 2 л, 5 л, 10 л).

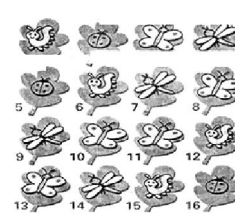
4. Гра «Мрія» («Задача на припущення»).

Максим, Марко і Богдан мріють допомогти рідній планеті: один хоче стати конструктором з проектування очисних споруд, другий – конструктором екологічно чистого транспорту, а третій – стане фахівцем з очищення вентиляційних газів. Максим конструюватиме очисні споруди, Марко – не конструюватиме очисні споруди, а Богдан – не буде фахівцем з очищення вентиляційних газів. У цій відповіді тільки одне твердження правильне, а два інші – хибні. Про що мріє кожен хлопчик?

5. Гра «Знайди 10 відмінностей».

6. Гра «Хто порушив порядок?».

Листки з комахами розташовані в певному порядку.

Знайди листочок, який його порушив.

Чим корисні ці комахи?

7. Гра «Відшукай чотирьох представників тваринного світу».

Хто з них є представником найчисельнішої армії тваринного світу?

Як порушиться екологічна рівновага зі зникненням хоча б одного його виду?

8. Вікторина «Риби».

Назвіть риби – інструменти для роботи (Молот-риба, риба-пилка, сокирка-риба, ніж-риба).

Назвіть риби – музичні інструменти (Ліра-риба, гітара-риба, дудка-риба, труба-риба, флейта-риба).

Назвіть рибу-світильник (Ліхтар-риба).

Назвіть рибу, що воює (Меч-риба, шабля-риба, спис-риба, арбалет-риба).

Назвіть рибу, якою відчиняють двері (Ключ-риба).

Риба з гострим носом (Гостроніс).

Риба з носом, як весло (Веслоніс).

Назвіть риб, тезки яких:

ходять по суші (морський кіт, морська королева, морська лисиця, водяний слон, тигрова акула, риба-мавпа, риба-носоріг, риба-свиня, морський собачка);

птахи (морський орел, риба-горобець, морський папуга, риба-пелікан, риба-повзик, риба-колібри);

комахи (риба-муха, морський метелик, морська сарана);

плазуни (риба-гадюка, змієрибка, морський дракон); земноводні (риба-саламандра, риба-жаба);

небесні тіла (місяць-риба, комета, риба-сузір'я, риба-півмісяць).

9. Кросворд «Змійка»

Змійка зачарувала птахів. Потрібно відгадати їх назви, користуючись малюнком та підказкою. Тільки тоді змійка їх відпустить. Кінець кожного слова є початком наступного.

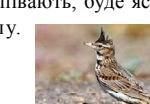
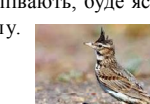
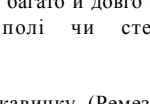
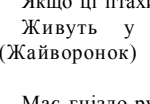
Цю пташку ще називають (Вальдшнеп).

Хижий нічний птах роду совиних, який живиться дрібними гризунами. (Пугач)

Маленький співучий птах, що має жовті крильця, білу спинку, чорну шапку. А дзьоб у нього – мов зернинка. (Чиж).

Якщо ці птахи багато й довго співають, буде ясно. Живуть у полі чи степу. (Жайворонок)

Має гніздо-рукавичку. (Ремез)

Формування мовленнєвої компетентності учнів на уроках української мови

Учитель покликаний використовувати всі можливості, щоб саме в роки дитинства донести до свідомості й серця найтонші відтінки барв, нахоці слова, щоб рідне слово стало духовним багатством дитини.

В.О.Сухомлинський

Формування мовленнєвої компетентності учнів – одне з основних завдань учителя початкових класів. Переступаючи поріг першого класу, діти володіють розмовно-побутовою мовою, їх лексичний словничок переважно бідний. Невміння зв'язно висловлювати свої думки, неправильна вимова слів, помилки в усному та письмовому мовленні створюють дискомфорт у процесі спілкування з дорослими та однолітками, не дають учневі можливості в повній мірі розкрити свої здібності і задатки, проявити себе як особистість.

У Державному освітньому стандарті з мови зазначено, що основна мета вивчення рідної мови полягає в мовленнєвому розвитку молодших школярів – формування вмінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення. У зв'язку з цим першочергове завдання вчителя початкових класів – забезпечити формування мовленнєво-мовної компетенції учнів як комунікативної основи.

Мовленнєва компетентність – це вміння адекватно й доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях, використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби вираження мовлення.

Одне із завдань навчання української мови як державної у початкових класах полягає у формуванні усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, і письма.

Аудіювання – це сприйняття усного мовлення та його розуміння. Уміння уважно слухати, стежити за розгортанням думки, уявляти почуте, відчувати красу мови не приходить саме собою, цього потрібно вчитися. Тому навчання аудіювання передбачає формування наступних умінь:

- сприймати на слух низки звуків, складів, слів, словосполучень;
- розпізнавати близькі за звучанням слова;
- визначати стиль і тип прослуханого (художній, науковий, розмовний);
- усвідомлювати елементи фактичного змісту (хто, що, де, коли);
- запам'ятовувати послідовність подій;
- уявляти описане в тексті;
- формувати свою думку про персонажів та ін.

Навички аудіювання перевіряють фронтально, починаючи з 2 класу. Спочатку дітям пропонують 4 запитання з двома варіантами відповіді, а у 3-4 класах – 6 запитань з трьома варіантами відповіді.

Діалог – це процес мовленнєвої взаємодії двох або кількох учасників спілкування. У початковій школі можна навчати учнів таких типів діалогу:

- діалог – розпитування;
- діалог – домовленість;
- діалог – обмін думками;
- діалог – обговорення.

Перевіряються вміння будувати діалог, починаючи з 2 класу.

Переказ – це вид роботи, засіб розвитку мовлення на основі тексту – взірця. Основним завданням переказу є:

- активне і цілеспрямоване збагачення і вдосконалення мовлення учнів;
- безпосередня підготовка до складання учнями власних текстів;
- розвиток логічного мислення;
- розширення світогляду учнів.

За письмовий переказ виставляється дві оцінки: за зміст і мовленнєве оформлення та за орфографічну та пунктуаційну грамотність (у журнал заноситься тільки оцінка за зміст і мовленнєве оформлення).

Твір – це текст, складений учнем. Програмою з мови передбачене ознайомлення учнів зі знаннями про текст як лінгвістичне поняття.

Такі знання дають змогу формувати мовленнєві вміння свідомо, з опорою на систему орієнтирів, а не методом спроб і помилок. Плануючи складання тексту, вчитель має формувати вміння учнів будувати певний тип тексту: розповідь, опис, міркування. Тому потрібно ознайомити школярів зі схемами побудови текстів різних типів.

Оцінюються учнівські твори, так як і перекази, двома оцінками: за зміст і мовленнєве оформлення та за орфографічну та пунктуаційну грамотність.

Робота над правильною вимовою, чіткістю й виразністю усного мовлення, над збагаченням словника, правильним і точним вживанням слова, над словосполученням і зв'язним висловлюванням, над орфографічно грамотним письмом має стати основою кожного уроку. Адже набуті в початкових класах особистісні якості, зокрема пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу подальшого навчання, виховання і розвитку майбутніх підлітків, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність дорослої людини.

Будь-який розвиток, у тому числі й мовленнєвий, потребує систематичного і цілеспрямованого вправління. Тому вправи є обов'язковим компонентом процесу засвоєння знань і вироблення навичок.

Найбільш результативною є типологія вправ з розвитку мовлення учнів, мета якої – поєднати у кожній вправі якомога більше видів мовленнєвої діяльності в різних співвідношеннях і таким чином сприяти розвитку мовлення учнів. Комплекс таких вправ ґрунтується на принципі взаємодії різних видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання рідної мови.

Цей принцип побудови вправ відповідає чотирьом фазам мовленнєвої діяльності та принципу поступового навантаження можна представити в таких алгоритмах поєднання:

1. Аудіювання – говоріння – письмо.
2. Читання – аудіювання- говоріння.
3. Читання- говоріння – письмо.
4. Читання – говоріння- аудіювання – письмо.

Типи таких вправ:

Аудіювання – говоріння – письмо

Послухайте вірш і скажіть, про кого або про що у ньому розповідається.

Раз,два,три, чотири, п'ять-
Став я друзів рахувати:
Гриць, Мишко, та Ігорьок,
Два Миколки, Васильок,
Кость, Данилко, Іванець...

Та і це ще не кінець:

В мене друзів стільки всіх,
Що й злічити годі їх!

- А скільки у вас друзів? Складіть і запишіть розповідь на тему «Мій друг».

Читання – аудіювання – говоріння

1. Гра « Місток ».

Учитель парами показує картки, на яких записано назви предметів. Учні мають придумати слово, яке служить ніби «містчком» між назвами предметів, прочитаних на картках. Відповідь повинна бути обґрунтована. Наприклад, учні прочитали слова пташка і дерево. «Місточками» можуть бути слова: сідати (пташка сіла на дерево), ховатися (пташка сховалася за дерево).

2. «Пояснить прислів'я».

Учитель на картках демонструє три висловлювання. Завдання: викреслити зайве і пояснити свій вибір. Одне завдання вчитель пояснює сам.

Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.

Лежачого хліба ніде нема.

Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш.

Сій хліб у годину – будеш їсти кожену днину

Запропонована вправа сприятиме розвитку навичок говоріння, критичного мислення, збагачуватиме словниковий запас учнів.

Читання – говоріння – письмо

1. Гра «Розшифруй».

Розшифруйте прислів'я. Поясніть, як ви його розумієте.

Ед отагаб кошатп, мат амен кошамок. (Де багато пташок, там нема комахок).

Придумайте і зашифруйте своє речення.

Це завдання формує вміння розуміти суть тексту, вирізняти її серед другорядних елементів змісту.

Читання – говоріння – аудіювання – письмо

1. Прочитайте уважно текст. Подумайте, який заголовок більше підходить до тексту: «Кошеня», «Полювання», «Невдале полювання». Доведіть свою думку.

Кошеня хотіло спіймати пташку. Воно причаїлося на гілці біля годівниці. Це помітив горобець. Пташка сміливо наскочила на розбійника. Кошеня впало на землю.

Переробіть і запишіть розповідь так, щоб її можна було назвати «Веселе кошеня».

Вправи такого типу сприятимуть розвитку в учнів умінь усвідомлювати зв'язки між фактами у тексті.

Такі типи вправ доречно використовувати на уроках у 1 -4 класах. Однак, тільки за умови систематичної і цілеспрямованої роботи можна домогтися підвищення рівня розвитку мовлення учнів.

Сукупність вправ виконує свої функції, якщо жодна з них не є випадковою; якщо кожне із виконуваних завдань сприяє формуванню певного комунікативного вміння; якщо всі вправи цілеспрямовані: наступні спираються на попередні і дають можливість оволодіти вищим рівнем мовлення.

Добираючи дидактичні вправи, слід акцентувати увагу на тому, що вони не повинні ставати самоціллю, а мають використовуватися в комплексі з іншими методами навчання для досягнення поставленої мети. Тому потрібно, щоб кожен урок рідної мови ніс у собі позитивний заряд, був насичений красою, любов'ю і радістю, а особливо це стосується уроків розвитку мовлення, на яких діти вчаться висловлювати свої думки, почуття, творчо мислити. Вчителю треба намагатися давати учням можливість активно розвивати свій словник, збагачувати мову новими зворотами, образами, заглиблюватись у джерела народної творчості.

Робота з розвитку мовлення молодших школярів включає такі напрями:

- вдосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовної культури;
- збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів;
- умінь вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання;
- удосконалення граматичного ладу мовлення учнів;
- оволодіння нормами українського літературного мовлення;
- послідовно і логічно викладати думки;
- засвоєння найважливіших етичних правил спілкування.

Ці напрями роботи з розвитку мовлення становлять основу для формування у молодших школярів мовленнєвої компетентності.

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям, завдяки якому відбувається соціалізація дитини. У молодшому шкільному віці закладається фундамент культури мислення, мовлення і спілкування, розвиваються комунікативні здібності, пізнавальна активність, образне творче мислення. Саме початкова школа покликана сформувати в дітей інтерес до краси і мудрості живого слова, його значущості у житті людини. Мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості. А своєчасний і якісний розвиток мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку учня.

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Реалізація компетентісного підходу в процесі навчання читати молодших школярів зумовлює необхідність з'ясування сутності

читацької компетентності, її структури, складових, визначення ролі й місця у системі інших компетентностей.

В історії розвитку людства читання завжди відігравало важливу роль. Сьогодні читання пронизує усі сфери нашої життєдіяльності. Воно покладене в основу освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної діяльності людини. Розвиток сучасних технологій потребує набагато вищого рівня сформованості вміння читати, ніж раніше. Стрімке зростання обсягу інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої життєдіяльності, потребує збільшення темпу читання, швидкості і якості розуміння прочитаного й прийняття рішення. З огляду на це, читання стає основою освіти і самоосвіти, провідною навичкою самоосвіти людини упродовж життя.

Отже, навчальному предмету «Читання», який є важливою складовою освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти, належить особлива роль у розвитку і вихованні особистості молодшого школяра.

Читання є одним із видів мовленнєвої діяльності школяра, дотичної до творчої. Читацька діяльність зумовлена навчальними і суто особистісними потребами людини, має свої завдання і мотиви, засоби і способи, спрямована на певний предмет і результат.

Завдання читача залежать від його віку, рівня культурного розвитку, зумовлені певною навчальною ситуацією. Так, наприклад, вчителі, звертаються до книги для того, щоб пригадати текст літературного твору, який вивчається на уроці, проаналізувати його і підготуватися до уроку; знайти нову інформацію, необхідну для підготовки й успішного виконання своєї професійної діяльності. Але у вільний час вони звертаються до книги для того, щоб отримати естетичну насолоду, зазнати різноманітні емоції, переживаючи разом з героями літературного твору життєві колізії та й за самих героїв; щоб відкрити для себе нове письменника або ще раз перечитати твори улюблених авторів.

Необхідність у читанні формується поступово і пов'язана з емоційним, естетичним впливом літератури як виду мистецтва, з її інформаційним потенціалом (можливість відкриття нової інформації для читача).

Мотивами читацької діяльності є: соціальні, обумовлені запитаними суспільства (тобто отримання інформації, необхідної для діяльності, спрямованої на розвиток суспільства), і особистісні – власний розвиток, естетичне переживання. Наукові мотиви (отримання нових знань) можуть бути як соціальними, обумовлені запитаними суспільства, так і особистісними (підтвердження своєї компетентності, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення).

Предметом читання є книга, письмове мовлення у вигляді тексту.

Засобами досягнення мети – навичка читання (технічний аспект процесу читання), система умінь, необхідних для повноцінного сприймання й осмислення прочитаного.

Процес читацької діяльності – це прийоми, якими користується читач для сприймання, усвідомлення і розуміння тексту, здатності до рефлексії на основі прочитаного.

Читання – це не тільки вид діяльності особистості, а й складний психологічний процес, який характеризується двома взаємопов'язаними сторонами: технічною (рух очей і мовленнєва діяльність) і мислительною (сприймання і розуміння прочитаного, тобто взаємодія почуттів і думок читача).

Очевидно, що читацька діяльність залежить як від специфіки тексту (художнього чи наукового), так і від завдань, які ставить перед собою читач.

Літературний розвиток трактується в сучасній методиці як вільний і одночасно навчальний тристоронній процес, який охоплює:

1) формування читача (навчання сприймати, осмислювати й інтерпретувати художній твір у єдності його форми і змісту, оцінювати його з естетичних позицій і висловлювати власну оцінку);

2) розвиток літературної творчості школярів, здатність адекватно висловлюватися і виражати себе в слові;

3) розширення культурного поля школяра, його розвиток як носія і творця культури.

Сутність літературної освіти молодшого школяра полягає в

розвитку інтелектуальної та емоційної сфери кожного учня, повноцінних навичок читання, мовлення, ознайомленні школярів з дитячою літературою в поєднанні жанрових форм, авторської і тематичної розмаїтості, у художньо-естетичному освоєнні тексту і дитячої книжки, у формуванні творчих здібностей.

Таким чином, у процесі літературної освіти:

- відбувається становлення дитини-читача, здатної до самостійної читацької, творчої діяльності;
- здійснюється її мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток;
- формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба в систематичному читанні.

Для досягнення мети виконуються такі завдання:

- формування в учнів повноцінної навички читання як базової у системі початкового навчання;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності;
- формування у дітей соціальних, морально-етичних цінностей через художні образи літературних творів;
- формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати літературні і навчальні тексти різних видів; з використанням елементарних літературознавчих понять;
- розвиток мовлення учнів; формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобів пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку.
- Досягнення зазначеної мети сприятиме формуванню у молодших школярів читацької компетентності.

Читацьку компетентність у системі початкового навчання розглядається як сукупність освітніх елементів, яка виявляється у володінні системою літературних знань, умінь і навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості та здатності їх використовувати з метою пізнання навколишньої дійсності, задоволення власних потреб (пізнавальних, естетичних, самоосвітніх та ін.). Вона визначається не лише обсягом літературних знань, початкових читацьких умінь і навичок з їх відтворенням, а й здатністю школяра засвоювати знання та застосовувати їх у власній літературній діяльності.

Передумовами оволодіння читацькою компетентністю є достатньо сформована навичка читання молодшого школяра, спеціальні здібності та інтерес до читання літературних творів.

У методичному аспекті читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які надають можливість учневі свідомо здійснювати пошук книг, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного.

Висновок: читацька компетентність інтегрує в собі такі компоненти:

- когнітивний (знання) – володіння загальнокультурними і предметними знаннями як результатом навчально-пізнавальної діяльності, а також знаннями про способи діяльності; він передбачає, що читання текстів розглядається як пізнавальна діяльність учня, що охоплює смислове сприймання, мислительну обробку й інтерпретацію прочитаного, ознайомлення з біографічними відомостями майстрів художнього слова, володіння елементарними теоретико-літературними знаннями, розширення кола читання, формування свідомої мотивації до читання;
- комунікативний (слухання, читання, говоріння, письмо) – мовленнєвий розвиток, який визначається зв'язністю, змістовністю та образністю мовлення, влучністю та доречністю використання мовних засобів у створенні художнього образу, вживання тропів

та інтонаційних засобів виразності з метою передачі власних думок, почуттів; сформованість умінь, необхідних для повноцінного спілкування з художнім твором, уміння вести бесіду про прочитане, створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), робити висновки, формулювати власну думку щодо прочитаного; відповідати на запитання за змістом прочитаного, уміти обґрунтовувати свою відповідь;

- ціннісний (оцінні судження і ставлення учня до прочитаного) – розуміння соціальних, морально-етичних цінностей, відображених у літературі; сформованість системи моральних і етичних цінностей учня (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання та ін.); уміння визначати і обґрунтовувати своє ставлення до цих цінностей, відстоювати свої моральні позиції;

- діяльнісний (уміння, навички, способи діяльності) – сформованість способів діяльності, володіння певними вміннями і навичками; він охоплює: удосконалення навички читання, системи читацьких умінь; активне застосування теоретико-літературних знань; аналіз твору; уміння фантазувати, уявляти, нестандартно мислити, вступати в діалог «автор-читач», самостійно і продуктивно працювати з книжкою, різними джерелами друкованої продукції, орієнтуватися у світі книжок, для знаходження необхідної інформації і задоволення власних пізнавальних потреб; активне спілкування;

- особистісно-творчий (мотиваційно-ціннісні ставлення, прагнення особистості до навчання, пізнання і діяльності) – розвиненість мотивації до літературно-творчої діяльності, художніх здібностей, естетичної чутливості, творчої уяви; здатність до творчої діяльності; рівень читацької культури.

Кожен із компонентів може бути представлений як інтегрована якість особистості.

У структурі читацької компетентності можна виділити такі складові:

- мовленнєва, яка передбачає формування і розвиток мовленнєвих умінь і навичок (уміння будувати усні й письмові монологічні висловлювання; брати участь у діалозі в процесі обговорення прочитаного твору; уміння висловлювати свої думки, використовуючи для цього як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності мовлення; уміння ставити запитання; відповідати на запитання за змістом прочитаного твору; переказувати твір; образного мовлення; уміння виразно читати;

- літературознавча, яка передбачає формування основ теоретико-літературних знань і вмій ними користуватися (практичне ознайомлення з літературознавчими поняттями; сприймання, аналіз літературного твору);

- бібліотечно-бібліографічна – передбачає уміння учня працювати з книгою, періодичними виданнями як джерелами отримання інформації; наявність у молодших школярів певного кола читання; знання початкових бібліотечно-бібліографічних понять та вмій користуватися довідковою літературою;

- літературно-творча – передбачає розвиток і реалізацію літературно-творчих умінь і здібностей учнів;

- емоційно-ціннісна – передбачає розвиток емоційної і почуттєвої сфери учнів, уміння висловлювати оцінні судження щодо прочитаного.

Всі складові читацької компетентності взаємопов'язані, а результатом їх взаємодії є сформованість читацької компетентності молодшого школяра, яка буде свідчити про: стійкість інтересу до читання; сформованість у нього знань про літературу як вид мистецтва і літературу як науку; сформованість основних умінь, необхідних для сприйняття, розуміння змісту творів різних жанрів і висловлення обґрунтованої оцінки твору; здатність застосовувати здобуті знання і вміння у власній літературній діяльності; розвиток творчих, власне, літературних здібностей; вироблення системи цінностей і емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей і до самого себе.

Рівень сформованості читацької компетентності свідчатиме про готовність випускника початкової школи до повноцінного сприйняття складніших за художньою формою і змістом літературних творів, засвоєння літературознавчих термінів в основній школі.

3 досвіду роботи

Театралізація як метод розвитку творчих здібностей молодших школярів

МАТВЄЄВА О.В., учитель
початкових класів Красилівської
ЗОШ І-ІІІ ст. №2.

Одним із найважливіших завдань сучасної школи є формування творчої, мислячої особистості. Головною метою школи, як зазначено в Концепції загальної середньої освіти, є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та таких індивідуальних здібностей особистості, які забезпечать їй досягнення життєвого успіху. Тому зараз все більше уваги приділяється питанням творчого розвитку дітей, де головним завданням виступає розвиток їх творчих здібностей засобами мистецтва, зокрема театрального.

Античні мислителі пов'язували творчість зі сферою багатогранної людської діяльності, що постійно змінюється.

Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає творчість як постійний супутник розвитку дитини (Л. Виготський), як діяльність, у результаті якої створюється щось принципово нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили і здібності людини.

Творчість – це норма дитячого розвитку, притаманна дитині з раннього віку, це сфера її свободи і розкритості як індивідуальності. Тому привабливість вільного творення кожна дитина має неодмінно відчувати й пережити у своєму житті якомога раніше. Саме початкова ланка загальноосвітньої школи розв'язує завдання виховувати дітей засобами мистецтва, всебічно сприяє розвитку природних задатків та творчих здібностей школярів. Досягти цього можна за допомогою використання театралізованих постанов під час організації свят різної тематики.

Робота над святом з використанням театральних постанов проводиться в кілька етапів:

1. Перший етап – підготовку до свята розпочинаємо з виразного читання сценарію та бесіди про прочитане. З'ясовуємо не тільки зміст, мету та завдання, але й окремі засоби виразності. Чим повніше і емоційніше сприймуть сценарій діти, тим легше їм буде потім зіграти, театралізувати прочитане. Тому при читанні використовуємо весь комплекс засобів інтонаційної, лексичної та синтаксичної виразності.

2. Другий етап – організаційний. Обговорення з дітьми кількості дійових осіб, призначення акторів, продумування

декорацій, музичне оформлення. Тут діти вчаться вирішувати питання на основі діалогу і демократичного спілкування.

Вчаться правильно оцінювати свої можливості, можливості товаришів. Намагаємося зробити це так, щоб кожна дитина почувала себе потрібною і значущою у цій роботі.

3. Третій етап – передбачає роботу над роллю. Заучування ролі чудово тренує довільну пам'ять. Як відомо вдосконалення довільної пам'яті в учнів молодшого шкільного віку тісно пов'язано з постановкою перед ними спеціальних завдань на запам'ятовування, збереження і відтворення матеріалу.

4. Четвертий етап – репетиція. На цьому етапі йде робота над сценічною виразністю: визначення доцільних дій, рухів, жестів, місця на сценічному майданчику, міміки, інтонації.

На мій погляд саме процес репетиції є найважливішим у дитячій творчості, оскільки в процесі роботи над образом, роллю, у взаємодії з іншими артистами відбувається розвиток і творче становлення особистості дитини, засвоєння нею соціальних норм поведінки, формуються вищі довільні психічні функції.

Районний методичний кабінет Управління освіти, молоді та спорту Красилівської райдержадміністрації

Вісник
МЕТОДИСТА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Н.ГЛУЩУК, завідувач райметодкабінету.
З.АБЕЛЬЧУК, методист з початкового навчання.
Л.КАРНАУХ, методист райметодкабінету.

Інформаційно - методичний вісник, №21 (22), лютий, 2015р.